

Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
Факультет педагогіки і психології
Кафедра педагогіки та методики початкового навчання

ПРОГРАМА
ПІДСУМКОВОЇ АТЕСТАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШОГО РІВНЯ ВИЩОЇ
ОСВІТИ «БАКАЛАВР»

Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність: 013 Початкова освіта
Форма навчання: денна/заочна/дистанційна

Програма підсумкової атестації здобувачів першого рівня вищої освіти
«Бакалавр»/ Укладачі:

доктор педагогічних наук, професор Матвієнко О.В.,
доктор педагогічних наук, професор Марусинець М.М.,
кандидат педагогічних наук, професор Васютіна Т.М.,
кандидат педагогічних наук, доцент Лозенко А.П.,
кандидат педагогічних наук, доцент Кондратюк О.М.,
кандидат філологічних наук, доцент Григоренко В.Є.,
кандидат педагогічних наук, доцент Янковська І.М.,
кандидат педагогічних наук, доцент Лук'янченко О.М.,
кандидат педагогічних наук, доцент Чабайовська М.І.,
кандидат педагогічних наук, доцент Бернадська О.В.

За загальною редакцією:

- декана Факультету педагогіки і психології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, кандидата педагогічних наук, професора **Олефіренка Т.О.**;
- завідувачки кафедрою педагогіки та методики початкового навчання, доктора педагогічних наук, професора **Матвієнко О.В.**

Технічні редактори:

кандидат педагогічних наук, доцент **Кондратюк О.М.**
кандидат педагогічних наук, професор **Васютіна Т.М.**

Рецензенти:

Мартиненко С.М., доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи Київського міжнародного університету.

Митник О.Я., доктор педагогічних наук, професор кафедри практичної психології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	4
РОЗДІЛ 1. Зміст підсумкової атестації здобувачів першого рівня вищої освіти «Бакалавр» спеціальності 013 «Початкова освіта»	
Педагогіка	7
Методика навчання мовно-літературної освітньої галузі	9
Методика навчання математичної освітньої галузі.....	13
Методика навчання природничої освітньої галузі.....	15
Методика навчання мистецької освітньої галузі	16
Методика навчання технологічної освітньої галузі.....	18
РОЗДІЛ 2. Зміст підсумкової атестації здобувачів першого рівня вищої освіти «Бакалавр» спеціальності 013 «Початкова освіта» зі спеціалізацій	
Практична психологія	20
Іноземна мова	21
РОЗДІЛ 3. Критерії оцінювання	
Комплексний кваліфікаційний іспит.....	22
Захист бакалаврської роботи	24
СПИСОК ДЖЕРЕЛЬНОЇ БАЗИ.	25

Пояснювальна записка

Побудова національної системи освіти в Україні в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа» та впровадження Державного стандарту початкової освіти передбачає новий підхід до професійної підготовки майбутніх учителів як компетентних фахівців. Відповідно основним критерієм роботи закладу вищої освіти є рівень підготовленості випускників, ефективне поєднання їхніх теоретичних знань з умінням застосовувати їх на практиці, сформованість професійних компетентностей.

Програма комплексного кваліфікаційного екзамену зі спеціальності «Початкова освіта» розроблена відповідно до нормативних вимог підготовки фахівців, викладених у законодавчих та нормативних документах про вищу освіту. Її зміст орієнтує студентів не тільки на творче відтворення засвоєних педагогічних знань, а й на демонстрацію фахових умінь відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів. Пропонована програма має на меті, поряд із оволодінням знаннями про педагогічні та методичні засади організації освітнього процесу у початковій школі, виявити у студентів здатність до педагогічної діяльності у закладах загальної середньої освіти.

Професійна підготовка бакалаврів зі спеціальності «Початкова освіта» передбачає опанування навчальних дисциплін циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки, циклу фундаментальної, природничо-наукової підготовки, циклу професійної та практичної підготовки та дисциплін самостійного вибору ЗВО з метою поглибленої фахової підготовки та спеціалізації.

До програми комплексного кваліфікаційного екзамену зі спеціальності 013 «Початкова освіта» включено зміст навчальних дисциплін «Педагогіка», «Методика навчання української мови», «Методика навчання освітньої галузі «Математика», «Методика навчання освітньої галузі «Природничка», «Методика навчання освітньої галузі «Мистецтво», «Методика навчання освітньої галузі «Технології»¹, а також зміст дисциплін, що готували студентів до певної спеціалізації (іноземна мова або практична психологія).

Випробування, що здійснюється за пропонованою програмою, має на меті перевірити рівень фундаментальної та спеціальної підготовки майбутнього фахівця першого рівня вищої освіти «Бакалавр», що відповідає його освітній програмі. Питання, включені до програми державного іспиту, мають міжпредметний характер, який повинні виявити студенти у своїх відповідях. У цьому зв'язку, відповіді студентів повинні бути теоретично обґрунтованими та професійно зорієнтованими, мають базуватися на педагогічному, психологічному та методичному матеріалі. Студенти мають продемонструвати знання основ педагогіки, методик викладання освітніх галузей, дисциплін зі спеціалізації.

---

¹ Назви дисциплін подано за навчальним планом підготовки бакалаврів, що випускаються у 2020-2021 н.р.

Відповідно до всіх навчальних курсів першого рівня вищої освіти, зміст яких виноситься на іспит, кваліфікаційний екзамен повинен виявити знання студентів про:

- педагогіку як науку, категорії, закони, закономірності, рушійні сили, фактори розвитку особистості;
- процес навчання як цілісну систему, характер взаємодії між компонентами;
- сутність поняття змісту освіти як дидактичної категорії, державні документи, які відображають зміст освіти;
- сучасні вимоги щодо цілепокладання уроків різних типів за дидактичною метою;
- метод навчання як складне, багатомірне явище; його структуру, функції; таксономію методів навчання за різними основами; характеристику основних груп методів навчання;
- форми організації освітнього процесу в школі, їх класифікацію;
- алгоритм побудови уроку як системи (за дидактичною матрицею);
- закони, закономірності та принципи процесу навчання;
- сучасні технології навчання у сучасній школі;
- процес виховання, його закономірності та принципи здійснення;
- методи виховання особистості, їх класифікацію;
- зміст виховного процесу, основні напрями виховання;
- колектив, його ознаки, функції, формування особистості у колективі;
- форми організації позакласної та позашкільної виховної роботи з учнями;
- взаємодію та співпрацю школи і сім'ї у вихованні особистості дитини;
- зміст та особливості побудови початкового курсу навчальних предметів відповідно до вимог сучасних нормативних документів початкової школи;
- основні вимоги до мовленнєвої та мовної, математичної, природничої, мистецької та технологічної підготовки учнів за роками навчання;
- основні засоби, форми й методи навчання української мови, математики, природознавства, мистецтва, технологій, інтегрованого курсу «Я досліджую світ»;

Під час комплексного кваліфікаційного екзамену студенти першого рівня вищої освіти повинні проявити вміння:

- здійснювати календарно-тематичне планування змісту початкової освіти;
- реалізувати основні функції навчання: освітню, розвивальну, виховну, пізнавальну, стимулювально-мотиваційну;
- формувати в учнів основні поняття та способи дій, передбачені змістом освітніх галузей початкової школи, та вчити учнів застосовувати їх на практиці;
- використовувати сучасні методи, прийоми, форми та технології навчання;
- забезпечувати внутрішньо- та міжпредметні зв'язки формування в учнів системи знань і вмінь;
- складати плани-конспекти уроків за дидактичною матрицею;

- планувати виховний вплив на особистість молодшого школяра;
- забезпечувати усвідомлення дитиною людини як складної неповторної та самостійної живої істоти;
- забезпечувати усвідомлення дитиною довкілля і себе в ньому;
- забезпечувати засвоєння учнями основних термінальних та інструментальних цінностей;
- створювати умови для забезпечення в учнів формування соціально-прийнятого досвіду поведінки і діяльності;
- формувати дитячий колектив;
- забезпечувати єдність виховних впливів на дитину школи, батьків та громадськості.

РОЗДІЛ 1.
ЗМІСТ ПІДСУМКОВОЇ АТЕСТАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШОГО РІВНЯ
ВИЩОЇ ОСВІТИ «БАКАЛАВР»
спеціальності 013 «Початкова освіта»

«ПЕДАГОГІКА»

Процес навчання як цілісна система. Поняття процесу навчання. Викладання, учіння та пізнання. Функції процесу навчання: освітня, розвивальна, виховна. Процес навчання як система. Структура процесу навчання (цільовий, стимулювально-мотиваційний, змістовий, операційно-діяльнісний, контроль-регулюючий, оцінно-результативний компоненти). Ланки процесу засвоєння знань: сприймання, осмислення, розуміння, узагальнення і систематизація, застосування на практиці. Дидактична одиниця (клітинка) процесу навчання: поняття, структура.

Цілепокладання в дидактиці. Сутність понять «мета» та «ціль». Мета і завдання: їх співвідношення. Ієрархія цілей у процесі навчання.

Зміст освіти. Поняття про зміст освіти. Освітня система України. Освітня система України згідно закону України «Про освіту». Сучасні реформи змісту освіти. Фактори, що зумовлюють зміст освіти та сучасні вимоги до його формування. Характеристика Концепції МОН України «Нова українська школа». Основні документи, що відображають зміст освіти: Державний стандарт початкової освіти, типова освітня програма, типовий навчальний план, навчальні підручники, посібники. Їх призначення та структура.

Методи, прийоми та засоби навчання. Поняття про методи навчання, їх ознаки. Функції методу навчання: навчальна, виховна, розвивальна, організаційна, пізнавальна, стимулювально-мотиваційна. Класифікації методів навчання. Методи навчання за джерелом передачі інформації (за зовнішньою формою): словесні, наочні, практичні. Методи за рівнем пізнавальної активності та самостійності учнів (за внутрішньою сутністю): пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемного викладу, частково-пошуковий, дослідницький. Методи навчання за логікою розгортання змісту (за внутрішньою сутністю): індуктивний, дедуктивний, традуктивний. Модель загальних методів навчання. Вибір (критерії, послідовність) та конструювання методів навчання. Поняття про прийом навчання. Засоби навчання, їх призначення, функції та види.

Форми організації навчання. Форми організації навчальної діяльності. Види навчання та їх характеристика: догматичне, пояснювально-ілюстративне, проблемне, програмоване, дистанційне, розвивальне, модульне.

Поняття про форми організації навчання, історія їх виникнення: індивідуальне, індивідуально-групове, класно-урочна система, Белл-ланкастерська система взаємного навчання, Мангеймська форма вибіркового навчання, Дальтон-план, план Трампа, бригадно-лабораторне навчання.

Урок як основна форма організації навчання у школі та цілісна дидактична система. Особливості уроку. Вимоги до сучасного уроку. Компоненти уроку. Відомі підходи до класифікації уроків. Типологія уроків за основною

дидактичної метою та їх структура: урок засвоєння нових знань; урок формування вмінь і навичок; урок застосування знань, умінь і навичок; урок узагальнення і систематизації; урок перевірки, оцінки та корекції знань, умінь і навичок; комбінований урок. Нестандартні уроки.

Позаурочні форми організації навчання молодших школярів (факультативи, екскурсії, лекції, семінари, дискусії, змагання, брейн-ринги, брифінги, «круглі столи», конференції, позакласне читання, лабораторні заняття, консультації, практикуми, репетиторство, домашні заняття). Форми організації навчальної діяльності учнів на уроці, їх види та характеристика.

Контроль і оцінювання навчальних досягнень учнів. 12-ти бальна система оцінювання. Рівні навчальних досягнень учнів (початковий, середній, достатній, високий). Поняття контролю навчальних досягнень учнів. Особливості оцінювання навчальних досягнень початкової школи, його загальна мета та цілі, функції (контролююча, навчальна, діагностично-коригуюча, стимулюючо-мотиваційна, розвивальна, виховна та функція управління процесом навчання) та види (поточний, підсумковий (тематичний)). Вимоги до оцінювання навчальних досягнень за КНУШ. Формувальне та підсумкове оцінювання. Основні принципи, що регулюють контроль навчальних досягнень учнів (гласність, об'єктивність, систематичність, диференційованість, індивідуалізація). Методи педагогічного діагностування та оцінювання навчальних досягнень учнів.

Закономірності і принципи навчання. Сутність законів і закономірностей у дидактиці. Внутрішні і зовнішні закономірності процесу навчання, їх характеристика. Поняття про принципи навчання у дидактиці. Номенклатура принципів навчання та їх реалізація. Правила навчання.

Проектування уроку як цілісної системи. Сутність та структура процесу проектування уроку. Проектування уроку у дидактичній матриці. Загальний алгоритм та основні правила матрично-модульного проектування уроку.

Аналіз уроку як системи. Поняття про аналіз уроку та способи його здійснення. Мета уроку як об'єкт аналізу. Оцінювання якості знань, умінь учнів після реалізації певного типу уроку. Аналіз процесуального аспекту уроку (методів, прийомів, засобів, форм організації навчальної діяльності). Матричний спосіб аналізу уроку.

Технології навчання. Поняття технології навчання. Класифікація технологій навчання. Характеристика найбільш поширених, сучасних технологій навчання: програмоване навчання, проблемне навчання, розвивальне навчання, модульне навчання, особистісно-орієнтоване навчання, проектне навчання, інтегроване навчання та ін.

Сутність процесу виховання, його закономірності та принципи здійснення. Виховання як суспільне та педагогічне явище. Сутність процесу виховання, його основні риси. Русійні сили виховання. Структура виховного процесу як цілісної системи. Етапи процесу виховання. Самовиховання та перевиховання. Закономірності та принципи виховання. Основи національної системи виховання в Україні. Концепція національно-патріотичного виховання учнівської молоді.

Методи виховання особистості, їх класифікація та характеристика. Поняття про методи і прийоми виховання. Класифікація методів виховання. Методи формування свідомості особистості. Методи організації діяльності дітей та формування досвіду їх суспільної поведінки. Методи стимулювання позитивної поведінки та діяльності школярів. Методи самовиховання особистості. Вибір методів виховання.

Зміст виховного процесу. Основні напрями виховання. Розумове виховання особистості дитини. Формування основ наукового світогляду. Моральне виховання сучасних школярів. Система естетичного виховання учнів загальноосвітньої школи. Трудове та економічне виховання як складові процесу виховання. Фізичне виховання в системі загальної середньої освіти.

Особистість і колектив. Загальне поняття про колектив, його ознаки, функції. Формування особистості у колективі – основа побудови системи виховання. Структура учнівського колективу. Типи дитячих колективів, їх взаємозв'язок. Основні стадії розвитку колективу. Педагогічне управління колективом та шляхи його згуртування.

Форми організації позакласної та позашкільної виховної роботи з учнями. Виховні системи шкіл та соціуму. Характеристика найбільш відомих виховних систем. Позакласна виховна робота в сучасній школі, її завдання та зміст, форми. Система діяльності та виховні функції класного керівника. Позашкільна виховна робота з учнівською молоддю в Україні.

Взаємодія та співпраця школи і сім'ї у вихованні особистості дитини. Сімейне виховання у різні періоди розвитку українського суспільства. Особливості і перспективи розвитку сучасної сім'ї, її функції. Стилi сімейного виховання. Благополучні і неблагополучні сім'ї. Психолого-педагогічні особливості діагностики сімей учнів. Традиційні та нетрадиційні форми зв'язку школи з батьками. Підвищення рівня педагогічної культури сім'ї.

«МЕТОДИКА НАВЧАННЯ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ»

І. Вступ. Методика навчання грамоти

Тема 1.1. Методика навчання української мови як педагогічна наука. Методика навчання української мови як педагогічна наука. Наукові основи методики навчання грамоти. Методи дослідження в методиці рідної мови (теоретичні, емпіричні). Методи навчання грамоти, їх класифікація. Короткий огляд історії методів навчання грамоти (буквоскладальний синтетичний, складовий синтетичний, звуковий аналітичний, звуковий синтетичний, звуковий аналітико-синтетичний, метод цілих слів).

Тема 1.2. Добуквений період навчання грамоти. Методика проведення уроків за вимогами програми. Особливості добуквеного періоду навчання грамоти. Завдання підготовчого періоду, обсяг знань, умінь і навичок, які повинні засвоїти учні в добуквений період. Розвиток усного мовлення.

Формування в першокласників початкових мовних уявлень у підготовчий період.

Методика підготовки першокласників до письма. Умови успішного навчання письма (організаційного, психолого-педагогічного та гігієнічного характеру), основні вимоги до техніки і засобів письма. Письмо елементів букв. Особливості навчання письма ліворуких дітей. Проблема ліворукості. Підготовка ліворукої дитини до оволодіння графічною навичкою письма. Вимоги щодо організації навчальної діяльності ліворуких.

Зміст, структура і методика уроків добуквеного періоду.

Тема 1.3. Буквений період навчання грамоти. Особливості і завдання буквеного періоду навчання грамоти. Розвиток умінь слухати і розуміти висловлювання (аудіювання). Розвиток мовленнєвих умінь (говоріння). Рівні роботи з розвитку мовлення: вимовний рівень; лексичний рівень; граматичний рівень; рівень тексту. Види текстових вправ. Формування в дітей культури мовлення і спілкування.

Тема 1.4. Методика проведення уроків буквеного періоду навчання грамоти. Методика формування початкових умінь і навичок читання. Методика ознайомлення з новою буквою та звуками. Прийоми роботи над формою букви. Види і способи читання в буквений період. Вироблення якісних ознак читання.

Формування початкового вміння писати. Формування в першокласників знань про мову. Елементи правопису під час навчання грамоти. Уроки читання і письма в період навчання грамоти. Вимоги до уроків читання та письма. Типи уроків читання та письма. Схема психолого-педагогічного і дидактичного аналізу уроків навчання грамоти.

Тема 1.5. Побудова уроків післябуквеного періоду навчання грамоти. Методика їх проведення. Основні завдання післябуквеного періоду навчання грамоти. Особливості уроків читання в післябуквений період. Аналіз Букваря. Особливості уроків письма післябуквеного періоду навчання грамоти. Прийоми роботи на уроці письма. Удосконалення орфографічної уважності дітей у післябуквений період.

II. Методика вивчення мовної теорії

Тема 2.1. Методика вивчення речення, словосполучення, пунктуації. Наукові засади методики навчання молодших школярів рідної мови (лінгвістичні, психолого-педагогічні). Методи вивчення мови в початкових класах. Робота над вивченням речення, словосполучення та пунктуації. Роль і завдання вивчення елементів синтаксису в початкових класах, напрями роботи. Формування поняття про речення і його типи за метою висловлювання (питальне, розповідне, спонукальне) та інтонацією (неокличні, окличні). Методика розкриття понять «основа речення», «головні (підмет, присудок) і другорядні члени речення»; поетапне засвоєння цих понять. Вивчення однорідних членів речення. Ознайомлення молодших школярів із пунктуацією. Значення вивчення елементів пунктуації. Етапи навчання пунктуації. Формування в учнів пунктуаційних навичок у поєднанні із виразністю мовлення.

Види вправ із синтаксису і пунктуації (аналітичні, синтетичні; вправи за зразком, конструктивні, творчі).

Тема 2.2. Методика вивчення лексикології. Робота над засвоєнням лексичного значення слова. Способи тлумачення лексичного значення слова. Робота над словами з прямим і переносним значенням, багатозначними словами, найпоширенішими омонімами (омофони, омоформи, омографи – без уживання термінів). Робота над синонімами і антонімами. Робота з фразеологічними одиницями. Види словниково-стилістичних вправ, методика їх проведення. Методика ознайомлення учнів з походженням різних груп лексики. Види етимологічних вправ, їх дидактичне спрямування і методика проведення.

Тема 2.3. Методика вивчення елементів морфемної будови слова.

Навчання морфемної будови слова. Значення вивчення теми «Будова слова». Система вивчення морфемної будови слова. Зміст і методика роботи на кожному з етапів системи. Особливості вивчення основи слова і закінчення, кореня, префіксу, суфікса. Ознайомлення з роллю морфем у вираженні лексичного, граматичного значень слова. Пропедевтичне вивчення елементів словотвору. Робота над будовою слова у процесі вивчення частин мови. Види вправ, методика їх проведення. Морфемний розбір слів (повний і частковий). Запобігання типовим учнівським помилкам у морфемному аналізі слів.

Тема 2.4. Методика вивчення елементів орфографії. Принципи української орфографії: морфологічний, фонетичний, історичний (традиційний). Формування орфографічних дій і навичок. Уявлення про орфограму. Орфографічні правила (одноваріантні, двоваріантні, правила-рекомендації). Орфографічна дія, орфографічна навичка. Орфографічна пильність. Мотивація орфографічної роботи. Ступені формування умінь з орфографії. Умови формування орфографічних навичок. Робота з орфографічним словником. Методи і прийоми навчання орфографії. Вибір методів. Мовний аналіз і синтез. Імітаційні методи. Метод розв'язання граматико-орфографічних задач.

Вивчення учнівських помилок. Класифікація орфографічних помилок. Причини виникнення помилок, виправлення і запобігання орфографічним помилкам. Індивідуальний підхід до учнів у навчанні орфографії.

Тема 2.5. Методика вивчення частин мови. Лінгвістичні засади методики вивчення частин мови, послідовність опрацювання частин мови молодшими школярами. Значення і завдання вивчення морфологічного матеріалу в початкових класах. Система опрацювання основних частин мови (іменника, прикметника, дієслова); зміст і послідовність роботи по класах, формування загального поняття про виучувану частину мови, методика вивчення граматичних категорій (роду, числа, відмінка тощо), вимова і написання відмінкових закінчень іменників, прикметників, особових закінчень дієслів.

Методика вивчення займенника, прислівника, числівника. Методика роботи над прийменниками, сполучниками.

Види вправ. Морфологічний розбір, методика проведення повного і часткового морфологічного розбору (усного і письмового).

III. Методика розвитку усного та писемного мовлення

Тема 3.1. Наукові основи методики розвитку мовлення молодших школярів. Поняття про мовлення. Періоди мовленнєвого розвитку людини. Фактори розвитку мовлення.

Види мовлення. Внутрішнє і зовнішнє мовлення. Усне (аудіювання і говоріння) і писемне (читання і письмо) мовлення. Діалог і монолог.

Мовлення і мислення, їх взаємозв'язок. Висловлювання. Процес породження зв'язного висловлювання (чотири фази).

Текст як лінгвістичне поняття. Характерні ознаки тексту. Структура (будова) тексту. Засоби міжфразового зв'язку. Типи текстів.

Стилі мовлення і методика їх формування. Критерії культури мовлення і спілкування. Поняття про мовний етикет.

Структура і зміст програми з розвитку мовлення учнів. Аналіз програми з розвитку мовлення учнів початкових класів. Аналіз діючих підручників «Українська мова» щодо вимог програми з мовленнєвого розвитку учнів та його реалізації в навчальному процесі. Методи розвитку мовлення учнів. З історії методів розвитку учнів у початковій школі. Імітаційні методи. Комунікативні методи, їх вимоги. Метод конструювання. Прийоми, типи завдань.

Тема 3.2. Формування в учнів початкових класів аудіативних умінь і навичок на уроках української мови. Поняття аудіювання в реальній комунікації. Значення аудіювання як виду мовленнєвої діяльності. Програмні вимоги до формування в учнів початкових класів аудіативних умінь. Методика організації процесу аудіювання тексту на уроці. Вправи для розвитку аудіативних умінь і навичок для учнів початкових класів.

Компетентнісний підхід до перевірки усних видів мовленнєвої діяльності молодших школярів. Критерії оцінювання аудіативних умінь молодших школярів.

Тема 3.3. Робота з розвитку діалогічного мовлення молодших школярів на уроках української мови. Мовленнєва діяльність як основа розвитку особистості. Особливості діалогу як форми усного мовлення. Програмні вимоги до формування в учнів початкових класів діалогічного мовлення.

Особливості методики навчання діалогічного мовлення на уроці української мови. Підготовчі вправи для розвитку діалогічного мовлення. Формування мовленнєвого етикету під час роботи над діалогічним висловлюванням. Критерії оцінювання рівня сформованості діалогічного мовлення в учнів початкових класів.

Тема 3.4. Перекази. Значення і завдання переказів, вимоги до усних і письмових переказів. Класифікація переказів (за дидактичною метою, за типом мовлення, за сприйняттям вихідного тексту, за докладністю передачі змісту, за способом виконання, за ступенем знайомства з вихідним текстом, за місцем виконання). Прийоми підготовки до усного і письмового переказу. Робота над планом тексту для переказування. Методика проведення детального, вибіркового, стислого переказів. Специфіка творчих переказів. Шляхи

підвищення самостійності і творчої активності учнів у роботі над переказами текстів різних типів.

Методика роботи над виправленням помилок. Критерії і норми оцінювання учнівських переказів.

Тема 3.5. Твори. Місце творів у системі розвитку мовлення. Програмові вимоги до усних і письмових зв'язних висловлювань. Види усних і письмових творів (класифікація за джерелом добору матеріалу, за стилем мовлення, за ступенем участі учнів у складанні тексту, за метою висловлювання, за типом висловлювання, за обсягом, за місцем виконання, за способом виконання).

Основні етапи роботи над учнівським твором. Робота над планом твору. Добір заголовка. Аналіз і вдосконалення учнівських творів. Специфіка підготовки і проведення окремих видів творів (за уявою; на основі досвіду і спостережень учнів; на основі опосередкованого досвіду; на основі використання матеріалів різних джерел).

Мовленнєві помилки учнів. Типи помилок, причини мовленнєвих помилок. Методика роботи над морфологічними, синтаксичними, стилістичними помилками. Немовні помилки (логічні, композиційні). Прийоми запобігання помилок у творах учнів. Методика роботи над виправленням помилок. Критерії і норми оцінювання учнівських творів.

«МЕТОДИКА НАВЧАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ»

Загальні питання методики навчання математики в початковій школі. Сучасні нормативні документи початкової освіти. Мета та завдання вивчення початкового курсу математики. Характеристика змістових ліній освітньої галузі «Математика». Варіативність сучасних концепцій курсу математика для початкової школи України. Освітня галузь «Математика» у Типових освітніх програмах. Навчально-методичне забезпечення курсу математики в початковій школі.

Методика навчання нумерації цілих невід'ємних чисел. Методика опрацювання питань підготовчого (дочислового) періоду. Методичні підходи до формування понять натурального числа та нуля. Методика навчання нумерації чисел за концентрами. Аналіз типових помилок та шляхи їх подолання. Розширення поняття числа. Раціональні числа. Методика вивчення частин і дробів.

Методика навчання арифметичних дій та формування обчислювальних умінь і навичок. Арифметичні дії з числами в межах першого десятка. Вивчення таблиць додавання та множення й відповідних випадків віднімання та ділення. Вивчення прийомів усних обчислень в межах сотні, обчислень, що ґрунтуються на нумерації чисел. Вивчення письмового виконання арифметичних дій (додавання, віднімання, множення, ділення) в межах мільйона, ділення з остачею. Вивчення правил порядку виконання арифметичних дій у числових виразах, у тому числі з дужками. Аналіз типових помилок, що виникають під час опрацювання табличних, усних та письмових обчислень та шляхи їх подолання.

Методика вивчення найважливіших величин та одиниць їх вимірювання. Сучасні підходи до вивчення в курсі математики початкової школи величин: довжина, периметр, площа, час, швидкість, маса, вартість, місткість. Методика опрацювання кожної з величин: ознайомлення, способи вимірювання, одиниці вимірювання величин та їх співвідношення, дії над ними. Ознайомлення учнів із залежностями між величинами (ціною, кількістю і вартістю; швидкістю, часом і відстанню). Методика навчання розв'язування задач, що містять зазначені величини. Методика навчання розв'язувати прості арифметичні задачі на визначення швидкості, часу, відстані ціни, кількості та вартості товарів.

Методика навчання розв'язування простих сюжетних задач. Методична система навчання розв'язування сюжетних задач учнів початкової школи (автор С. Скворцова). Операційний склад загального уміння розв'язування сюжетних задач. Методи і прийоми навчання розв'язування простих сюжетних задач.

Методика навчання розв'язування складених сюжетних задач. Складові процесу розв'язування складених задач. Методична система формування умінь розв'язування складених сюжетних задач певного виду. Формування вмінь розв'язувати складені сюжетні задачі в курсі початкової школи за методичною системою М. Богдановича. Аналіз типових помилок, що виникають під час розв'язування задач та шляхи їх подолання.

Методика формування алгебраїчних уявлень та понять. Формування й розвиток в учнів понять про числові та буквені вирази, рівності й нерівності. Ознайомлення з розв'язуванням задачі за допомогою складання числового виразу. Формування в учнів поняття про рівняння з однією змінною. Особливості формування вмінь учнів розв'язувати рівняння з однією змінною на одну-дві дії на основі взаємозв'язку між компонентами й результатами дій. Методика ознайомлення учнів з розв'язанням задач складанням рівнянь. Формування уявлення про нерівності з однією змінною. Особливості формування вмінь учнів розв'язувати прості нерівності способом добору. Формування в учнів уявлення про функціональну залежність.

Методика навчання геометричного матеріалу в курсі початкової школи. Методика ознайомлення учнів з геометричними фігурами: точка, лінія (пряма, крива, ламана), відрізок, промінь, многокутники (трикутник, чотирикутник, зокрема прямокутник (квадрат), інші многокутники та їх елементи - сторони, кути, вершини), кут (прямий, гострий, тупий), коло і круг та їх елементи (центр, радіус, діаметр). Елементарні геометричні побудови (ознайомлення з побудовою прямокутного трикутника; прямокутника (квадрата) за вказаними довжинами сторін (на папері в клітинку); кола - за допомогою циркуля). Формування уявлень про геометричні фігури у просторі: куб, куля, циліндр, піраміда, конус. Методика ознайомлення з обчисленням периметру многокутників, формулою обчислення периметра прямокутника (квадрата) за його сторонами. Методика навчання розв'язування задач геометричного змісту (пов'язані з обчисленням площі прямокутника).

«МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Вступ. Історія розвитку методики навчання ОГ «Природнича». Мета та структура методики навчання ОГ Природнича. Об'єкт, предмет та завдання МНОГП. Зв'язок методики з іншими науками. Методологічні основи і методи наукового дослідження. Історія розвитку МНОГП.

Освітні та виховні завдання курсу «Я досліджую світ». Мета і завдання навчального предмету «Я досліджую світ» в НУШ. Природнича складова інтегрованого курсу. Оволодіння учнями предметними уміннями та навичками. Формування у молодших школярів наукового світогляду в процесі вивчення природничої складової курсу «Я досліджую світ». Виховні можливості змісту природознавства в «Я досліджую світ» в світлі Концепції НУШ. Здійснення патріотичного, естетичного, екологічного, санітарно-гігієнічного, фізичного та трудового виховання в ході вивчення природознавства. Розвиток мислення, мови, спостережливості учнів.

Зміст і особливості структурування навчального матеріалу. Природнича складова навчального предмету «Я досліджую світ». Принципи побудови змісту шкільного природознавства з урахуванням вимог Державного стандарту початкової освіти та Концепції НУШ. Характеристика природничого матеріалу в програмі курсу «Я досліджую світ» початкової школи. Інтеграція природознавства в предметі «Я досліджую світ».

Формування природничих уявлень та понять. Форми відображення дійсності в свідомості людини. Методика формування уявлень. Характеристика природничих понять, методика їх формування. Термінологічна робота. Керівництво пізнавальною діяльністю учнів при формуванні понять. Повторення у процесі викладання природознавства. Методика формування природничих умінь у курсі «Я досліджую світ. Зв'язок теорії з практикою.

Методи та методичні прийоми навчання природознавства в курсі «Я досліджую світ». Поняття про методи навчання курсу «Я досліджую світ». Методичні прийоми. Інтерактивні методи навчання в курсі «Я досліджую світ». Особливості поєднання методів та прийомів при вивченні природничого змісту в курсі «Я досліджую світ». Методи організації дослідницької діяльності молодших школярів: моделювання, дослід, спостереження.

Матеріальна база та засоби вивчення природничого змісту в курсі «Я досліджую світ». Значення і загальна характеристика матеріальної бази з предмету. Відділ природознавства в кабінеті початкових класів, дидактичні вимоги щодо його оформлення. Наочні посібники та їх класифікація. Допоміжне обладнання. Обладнання куточка живої природи/куточка досліджень НУШ та організація роботи в ньому. Навчально-дослідна ділянка, її роль у закріпленні учнями теоретичних знань. Географічний майданчик, його обладнання, значення у навчанні природничого матеріалу в курсі «Я досліджую світ». Краєзнавчий куточок школи: природничий і суспільствознавчий напрями.

Форми навчання природознавству в курсі ЯДС. Поняття “форми організації освітнього процесу” та “форми організації навчальної діяльності учнів”. Різноманітність форм організації освітнього процесу з курсу «Я

досліджую світ»: урок, позаурочна робота, позакласна робота, екскурсії. Урок – основна форма навчальної роботи з курсу «Я досліджую світ». Функції уроку. Основні вимоги до сучасного уроку. Типологія уроків. Макро- і мікроструктура уроку. Інтегровані уроки з природознавства та інших предметів. Підготовка вчителя до уроку. Перспективне, тематичне і поурочне планування. Аналіз, самоаналіз і самооцінка уроку. Схема аналізу уроку. Форми організації діяльності учнів на уроці: фронтальна, групова, парна та індивідуальна. Екскурсія, її місце та значення у процесі навчання молодших школярів природознавству в курсі «Я досліджую світ».

Контроль і оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи з природознавства (4 клас) та на уроках «Я досліджую світ». Контроль навчальних досягнень учнів та його значення у навчальному процесі. Об'єкти і види контролю з природознавства та ЯДС. Рівні та критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з природознавства. Методи контролю та їх класифікація. Формувальне оцінювання досягнень учнів з курсу «Я досліджую світ» у 1 – 2 та 3 – 4 класах. Особливості оцінювання фенологічних спостережень та проектних робіт.

Особливості навчання природознавству в курсі ЯДС у малокомплектній школі. Малокомплектна початкова школа та її місце у системі початкової освіти. Особливості організації освітнього процесу та проведення самостійної роботи в класах-комплектах. Особливості організації спостережень, ведення щоденників, календарів природи. Організація і проведення екскурсій. Обладнання до уроків з курсу «Я досліджую світ» для малокомплектної школи. Планування уроків.

«МЕТОДИКА НАВЧАННЯ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ»

Інтеграція мистецтв – провідна тенденція перебудови змісту освіти. Інтеграція як основа впровадження нових методик навчання мистецтва в «Новій українській школі». Мистецька освітня галузь в «Новій українській школі» та її розвивальні, виховні можливості. Концептуальні основи інтегрованого курсу «Мистецтво» в «Новій українській школі». Мистецький тезаурус як фактор інтеграції. Загальні організаційно-методичні підходи до навчання мистецтва в контексті художньої дидактики. Моделювання уроків. Взаємоузгодження та інтегрування домінантних, синтетичних мистецтв.

Візуальне мистецтво та його місце у світовій культурі. Зміст, мета і завдання візуального (образотворчого) мистецтва у початковій школі. Художньо творчий розвиток учнів на уроках образотворчого мистецтва. Психологічний і фізіологічний розвиток молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва. Предмет Образотворче мистецтво в загальноосвітній школі Державний стандарт освітньої галузі «Мистецтво». Особливості підготовки, організації та здійснення процесу навчання учнів образотворчому мистецтву. Загальні вимоги до уроків образотворчого мистецтва: дидактичні, виховні, розвиваючі, організаційні. Типи, структура, мета уроків образотворчого мистецтва. Основи образотворчого мистецтва: Основні закони, правила,

прийоми та засоби композиції. Організація площини зображення. Врівноваження зображуваних форм. Композиція натюрморту. Тематична композиція. Декоративна композиція. Послідовність роботи над ескізом сюжетної композиції. Передача форми, простору та об'єму на площині. Характерні ознаки форми, пропорції, конструкції. Передача об'єму засобами графіки і живопису. Просторові відношення. Закони перспективи. Практичне засвоєння правил зображень просторових явищ. Основи кольорознавства. Різноманітні художні техніки та прийоми виконання образотворчих завдань.

Організація практичної діяльності вчителя початкової школи. Навчально-методичне забезпечення занять з образотворчого мистецтва. Форми і методи роботи вчителя на заняттях з образотворчого мистецтва. Методика організації естетичного сприймання дійсності та мистецтва в початковій школі.

Методика формування образотворчої компетентності молодших школярів. Формування в учнів початкових класів навичок передачі реальної форми предметів в об'ємі та на площині. Формування в дітей навичок формо та образотворення, конструктивних умінь. Передача об'єму окремих предметів на основі закономірностей спостережуваної перспективи. Розробка конспектів уроків і моделювання уроків по різних видах художньої діяльності. Художній образ як основа композиційної діяльності молодших школярів. Різноманітні засоби створення художнього образу на площі ні та в об'ємі. Значення композиції у створенні художнього образу. Формування потреб і здібностей у молодших школярів до продуктивної художньої творчості, вміння створити виразний художній образ, оригінальну композицію того чи іншого виду образотворчого мистецтва. Навчання дітей основам структурної побудови композиції та вираження її емоційно-сміслового задуму.

Очікувані результати навчання здобувачів освіти в галузі «Мистецтво». Вимоги Державного стандарту початкової освіти до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти з мистецької галузі. Типові освітні програми. Вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей здобувачів освіти освітньої галузі «Мистецтво». Об'єкти, функції і види контролю навчальних досягнень учнів початкових класів. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів початкових класів з образотворчого мистецтва. Ілюстративне календарне планування його структура та оформлення.

Театральне мистецтво та його художньо-естетичне виховне значення. Художньо-творча діяльність та естетичне виховання молодших школярів засобами театального мистецтва. Театралізовані та сюжетно-рольові ігри як важливий фактор формування творчої особистості молодшого школяра. Різновиди театралізованих дійств та їх драматургічна основа. Психолого-педагогічні та творчі вміння педагога-керівника в організації й проведенні театралізованих дійств. Специфіка екранного мистецтва та його роль у вихованні молодших школярів.

Основи музичного мистецтва та методика його викладання у початковій школі. Специфіка методів мистецької освіти, особливості методів музичного навчання. Характеристика методів музичної освіти за різними

класифікаціями (Г. Падалки, Л. Масол, Л. Школяр та інш.) Методика вибору методів в мистецькій освіті.

Методика організації сприймання творів музичного мистецтва учнями початкової школи. Сприймання – основний вид діяльності на уроках мистецтва. Структура музичного сприймання та етапи його формування. Типи музичного сприймання. Особливості музичного сприймання школярів початкової школи. Педагогічні умови формування музичного сприймання. Методика проведення художньо-педагогічного аналізу музичних творів на уроках музичного мистецтва. Вимоги до його проведення.

Методика проведення вокально-хорової роботи в початковій школі. Значення хорового співу у формуванні особистості школяра початкової школи. Принципи підбору хорового репертуару. Особливості співацького розвитку учнів початкової школи різного віку. Режим та охорона дитячого голосу. Методика формування вокально-хорових вмінь та навичок на уроці мистецтва. Особливості розспівування на уроці мистецтва у початковій школі. Методика розучування пісні.

Основи хореографічного мистецтва. Методика організації та реалізація музично-ритмічної діяльності учнів початкової школи. Мета та значення музично-ритмічних рухів на уроках мистецтва. Історичні аспекти ідеї музично-ритмічного розвитку дітей молодшого шкільного віку. Спадщина Ж. Далькроза, К. Орфа, В. Верховинця. Види музично-ритмічної діяльності учнів на уроках мистецтва. Методика організації та проведення музично-ритмічної діяльності учнів початкової школи. Специфіка хореографічного мистецтва. Його зв'язок з іншими видами мистецтва. Види хореографічного мистецтва. Жанри народного танцю. Характеристика сучасних стилів та напрямів хореографічного мистецтва.

«МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ»

Теорія та методика трудового навчання в початковій школі. Мета трудового навчання на сучасному етапі розвитку початкової школи. Розвивальний характер трудового навчання. Дидактичні принципи визначення змісту і організації трудового навчання в початковій школі. Методи трудового навчання і їх класифікація. Методика творчого пошуку в трудовому навчанні. Типи і структура уроків трудового навчання. Форми організації праці учнів. Оптимальне поєднання на уроках трудового навчання словесних, наочних і практичних методів навчання, колективної та індивідуальної форм навчання. Специфіка підготовки учителя до уроків трудового навчання. Оцінно-діагностична діяльність учителя на уроках трудового навчання. Організація позаурочних видів роботи учнів з трудового навчання.

Художнє конструювання із паперу та картону. Папір його властивості, виробництво. Витинанка як вид декоративно-ужиткового мистецтва. Художнє конструювання орнаментальних і знакових композицій в техніці аплікація. Формування художніх виробів із смуги паперу в техніці переплетення. Гофровані структури із паперу в художньому конструюванні. Паперопластика в художньому конструюванні. Художнє конструювання з одного аркушу паперу (геометричні тіла, коробки, іграшки). Художнє конструювання книжкового

блоку. Складові книжкового блоку. Методика виконання книжки. Техніки торцювання, квілінгу, мозаїки, колажу в трудовому навчанні.

Художнє конструювання із текстильних та волокнистих матеріалів.

Волокнисті матеріали їх властивості . Конструювання з волокнистих матеріалів. Види текстильних матеріалів. Аплікація з тканини. Гудзики. Художнє конструювання із текстильних матеріалів. Викрійки. Художнє конструювання з ниток. Плетення.

Художнє конструювання із пластичних та природніх матеріалів.

Пластичні матеріали , їх властивості. Глина в трудовому навчанні. Пластилін та солоне тісто на уроках трудового навчання. Поняття «рельєф», «барельєф», «горельєф». Пап'є-маше в художньому конструюванні. Природні матеріали, їх види. Створення декоративних виробів із листя, квітів, соломки. Інструменти та приладдя. Створення декоративних виробів з об'ємних природніх матеріалів.

Метали, дрiт, штучні та утилізовані матеріали в художньому конструюванні. Метали, їх властивості, виробництво. Художня обробка фольги. Конструювання з дроту. Штучні та утилізовані матеріали як об'єкт трудового навчання. Художнє конструювання виробів із штучних матеріалів. Художнє конструювання виробів із утилізованих матеріалів.

Технічне моделювання і конструювання в початковій школі.

Особливості конструювання виробів з різних конструкторів (гра «Танграм», «Будівельник», «LEGO», металевий конструктор) в початковій школі. Конструювання рухомих моделей із картону і паперу. Дизайн технічних форм. Художнє конструювання архітектурних форм. Бісероплетіння на уроках трудового навчання.

РОЗДІЛ 2.
ЗМІСТ ПІДСУМКОВОЇ АТЕСТАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШОГО РІВНЯ
ВИЩОЇ ОСВІТИ «БАКАЛАВР»
спеціальності 013 «Початкова освіта»
зі спеціалізації

«ПРАКТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ»

Психологія вікова, педагогічна з основами психодіагностики. Проблема дитинства у віковій та педагогічній психології: вітчизняний та зарубіжний досвід. Структура вікової та педагогічної психології. Психічний розвиток та становлення особистості на різних етапах онтогенезу.

Раннє навчіння та особливості виховання (навіювання, наслідування, концепції раннього навчіння і розвитку; виховні впливи, стилі сімейного виховання). Види діяльностей дошкільника та їх характеристика. Гра як основний вид діяльності, види . Вплив на формування особистості дитини. Продуктивні види діяльності їх характеристика. Участь дорослих у підготовці дітей до нового виду діяльності. Особливості навчальної діяльності дітей раннього та дошкільного віку. Готовність дитини до навчання в школі. Види готовності та їх характеристика. Сучасні проблеми навчання шестиліток.

Самосвідомість і самооцінка дітей молодшого шкільного віку. Пізнавальні потреби і мотиви навчальної діяльності молодших школярів. Новоутворення і досягнення психічного розвитку у молодшому шкільному віці. Формування особистості молодшого школяра. Особливості спілкування молодших школярів з учителем. Характеристика підліткового віку.

Психодіагностика як наука і практична діяльність. Поняття психодіагностичного методу, його особливості в порівнянні з традиційними дослідницькими методами. Класифікація методів психодіагностики. Основні етапи психодіагностичного обстеження. Індивідуальне та групове психодіагностичне обстеження, скринінг. Вимоги, яким повинні відповідати підбір методик і розробка програми обстеження. Поняття етичних норм як комплексу норм і принципів щодо захисту інтересів обстежуваних респондентів. Основні професійно-етичні принципи в психодіагностиці.

Психодіагностика. Основні види надійності та методи оцінки надійності методики. Основні види валідності та методи їх визначення. Основні етапи психодіагностичного обстеження. Основні професійно-етичні принципи в психодіагностиці. Загальна характеристика тестів інтелекту. Діагностика креативності. Типологічний підхід до дослідження властивостей особистості.

Теоретичне обґрунтування проєктивного підходу до діагностування особистості. Підсвідоме та проєктивні методики. Особливості розробки, застосування та використання результатів проєктивних методів. Класифікація проєктивних методів. Види проєктивних методів.

Психологічне консультування. Сутність методу бесіди. Загальна характеристика етапів бесіди. Знайомство як початок бесіди. Мета та завдання бесіди. Роль консультанта в бесіді. Формування запиту. Розпитування клієнта та

його фази. Психокорекційний вплив. Завершення бесіди (підсумки, перспективи подальшої взаємодії консультанта та клієнта, прощання з клієнтом).

«ІНОЗЕМНА МОВА»

Загальні питання методики навчання іноземної мови в початковій школі. Система навчання іноземної мови в початковій школі відповідно до вимог концепції НУШ. Зміст, цілі та засоби навчання іноземної мови в початковій школі у контексті положень Концепції «Нової української школи». Компетентністний підхід до навчання іноземної мови молодших школярів, ключові компетенції, що формуються на уроках іноземної мови. Реалізація методичних принципів навчання іноземної мови та інтегрованих змістових ліній на уроці іноземної мови в початковій школі.

Методика навчання видів мовленнєвої діяльності молодших школярів. Засоби формування мовленнєвих компетентностей учнів. Формування та розвиток компетентностей молодших школярів в аудіюванні, говорінні, читанні та письмі. Методика навчання усного іншомовного мовлення, види ігрових вправ з навчання говорінню. Система вправ з навчання техніки читання англійською мовою. Формування навичок застосування інтерактивних технологій у навчання читанню, монологічному та діалогічному мовленню, аудіюванню. Особливості навчання письму на уроках іноземної мови. Навчання писемним видам продукування учнів з іноземної мови.

Методика навчання аспектів мови (формування мовних компетентностей). Етапи навчання фонетичного матеріалу в початковій школі. Інтерактивні технології навчання звуків іноземної мови, формування навичок вимови та інтонування на уроці іноземної мови. Процес засвоєння лексичного матеріалу: ознайомлення з новими лексичними одиницями та рецептивні види мовленнєвої діяльності (сприйняття на слух та зорове сприйняття). сучасні технології введення та активізації лексичних одиниць, словосполучень, сталих виразів на уроці іноземної мови. Методи формування граматичної компетенції молодших школярів. Формування вмінь роз'яснювати іншомовний граматичний матеріал, наводити приклади вправ та створювати ігрові ситуації та ігрові завдання, розробляти дидактичні ігри на основі іншомовного матеріалу.

Організація сучасного уроку іноземної мови в початковій школі. Структура та вимоги до сучасного уроку іноземної мови, оформлення конспекту уроку іноземної мови. Організація колективної та групової роботи як основа навчання усної іншомовної взаємодії учнів початкової школи. Ігрова діяльність на уроці іноземної мови як основа формування пізнавальної активності учнів. Види ігор на уроці іноземної мови. Особливості застосування методів навчання іноземної мови (аудіо-візуального, комунікативного методу, методу повної фізичної реакції, драматично-педагогічного методу ті інших). Поняття “вправа” та “система вправ”. Класифікація вправ у відповідності до їхнього призначення. Види контролю та оцінювання на заняттях з англійської мови. Очікувані результати з формування іншомовної компетентності учнів.

РОЗДІЛ 3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Комплексний кваліфікаційний іспит

Під час оцінювання професійних компетентностей випускників бакалавратури на комплексному кваліфікаційному екзамені враховуються такі складові (табл. 1)

Таблиця 1

Складові державного іспиту, що підлягають оцінюванню

Складові іспиту	Кількість балів
1. Тестова перевірка знань у системі Moodle: Включає питання з педагогіки та методик навчання освітніх галузей у початковій школі (мовно-літературної, математичної, природничої, мистецької, технологічної).	60 балів
2. Практичні завдання Перше є кваліфікаційним завданням, пов'язаним із методиками навчання освітніх галузей у початковій школі. Друге є кваліфікаційним завданням, пов'язаним зі спеціалізацією (іноземна мова або психологія)	40 балів

У відповідях випускники першого рівня вищої освіти повинні показати глибину та усвідомленість професійних знань, розвиток професійних вмінь і навичок. Відповідь повинна свідчити про розуміння завдань удосконалення системи освіти в Україні, наявність високого професійно-педагогічного потенціалу особистості, розуміння свого призначення в суспільстві, поєднання фундаментальних знань з професійними вміннями і навичками, загальну культуру, емоційну виразність та культуру спілкування.

Оцінювання відповідей на іспиті здійснюється відповідно до визначених критеріїв та показників (табл. 2)

Таблиця 2

Критерії оцінювання відповідей студентів на комплексному кваліфікаційному іспиті

Критерії оцінювання	Кількість набраних балів	Оцінка		Рівень компетентності
		за нац. шкалою	за ECTS	
Студент бакалавратури, що показав всебічне, систематичне та глибоке знання навчально-програмного матеріалу; вміє вільно виконувати завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою, ознайомлений з додатковою літературою; засвоїв взаємозв'язок основних	90-100	5	A	Високий

понять та їх значення для набуття професії; проявив творчі здібності в розумінні, викладанні та використанні навчально-програмного матеріалу				
Студент бакалавратури показав повне знання програмного матеріалу; успішно виконав передбачені у програмі завдання та засвоїв літературу, яка рекомендована програмою; показав систематичний характер знань за спеціальністю, спроможний їх самостійно поповнювати та оновлювати в ході подальшої професійної самоосвіти	80-89	4	B	Достатній
Студент бакалавратури вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; вміє контролювати власну діяльність; добирати аргументи для підтвердження думок, але припускається несуттєвих помилок	70-79		C	
Студент бакалавратури значну частину теоретичного матеріалу відтворює на репродуктивному рівні; припускається суттєвих помилок під час відповіді; вміє виконувати завдання, передбачені програмою; ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою	65-69	3	D	Середній
Студент бакалавратури не дає конкретну вичерпну відповідь; відхиляється від питання білету; не аргументує відповідь прикладами; не посилається на літературні джерела; відчуває труднощі при встановленні зв'язку між питаннями білету та їх практичною реалізацією у педагогічній практиці	60-64		E	
Студент бакалавратури володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу; має прогалини у знаннях основного програмного матеріалу; припускається суттєвих помилок у відповідях на питання	35-59	2	FX	Низький
Студент бакалавратури не засвоїв матеріал у межах програм курсів дисциплін за фахом, не може відтворити навчальний матеріал	1-34		F	

Захист бакалаврської роботи

Оцінювання результатів бакалаврського дослідження відбувається з опорою на такі вимоги та критерії (табл. 3).

Таблиця 3

Шкала оцінювання відповідей і якості виконання бакалаврської роботи при її захисті

	Критерії оцінювання	Кількість балів
1.	Загальне оформлення роботи	10
2.	Вступ	18
	2.1. Актуальність	3
	2.2. Об'єкт	3
	2.3. Предмет	3
	2.4. Гіпотеза	3
	2.5. Наукова новизна	3
	2.6. Практичне використання	3
3.	I розділ	7
	3.1. Висвітлення теоретичних питань	4
	3.2. Використання та посилання на першоджерела	3
4.	II розділ	30
	4.1. Висвітлення власного доробку	15
	4.2. Оформлення експерименту	15
5.	Висновки	10
6.	Додаткові матеріали	5
7.	Оформлення першоджерел	5
8.	Доповідь та відповіді на запитання	15
Всього:		100

СПИСОК ДЖЕРЕЛЬНОЇ БАЗИ

«ПЕДАГОГІКА»

1. Бондар В. І. Дидактика : підручник для студ. вищ. пед. навч. закладів / М-во освіти і науки України. Київ : Либідь, 2005. 264 с.
2. Волкова Н.П. Педагогіка : навч. посіб. / Н. П. Волкова. 2-ге вид., переробл., допов. Київ : Академвидав, 2007. 615 с.
3. Державна національна програма „Освіта”(Україна ХХІ століття) Кабінет Міністрів України; Постанова, Програма, Заходи від 03.11.1993 № 896; Документ 896-93-п, чинний, поточна редакція -Редакція від 29.05.1996, <http://zakon.rada.gov.ua/go/896-93-%D0%BF>
4. Закон України «Про освіту» Документ 2145-VIII, чинний, поточна редакція. Редакція від 09.08.2019, підстава [2745-VIII](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
5. Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді (Міністерство освіти і науки України. Наказ від № 641 від 16 червня 2015 року) <http://osvita.ua/>
6. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка : навч. посіб. / Н. Є. Мойсеюк. 5.вид., доп. і перероб. К., 2007. 656 с.
7. Національна доктрина розвитку освіти України в ХХІ ст. <http://zakon4.rada.gov.ua/>
8. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи / Упорядники : Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова та ін. / Міністерство освіти і науки України. 2016. С. 14: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
9. Фіцула М.М. Педагогіка : навч. посібник. К. : Академвидав, 2009. 559 с.
10. Ягупов В.В. Педагогіка : навч. посіб. для студ. пед. спец. вищ. навч. закл. К. : Либідь, 2003. 560 с.

«МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ»

1. Вашуленко М. С. Буквар: підруч. для 1 кл. закл. загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. I / М. С. Вашуленко, О. В. Вашуленко. К.: Видавничий дім "Освіта", 2018. 112 с.: іл.
2. Вашуленко М. С. Буквар: підруч. для 1 кл. закл. загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. II / М. С. Вашуленко, О. В. Вашуленко. К.: Видавничий дім "Освіта", 2018. 112 с.: іл.
3. Вашуленко М. С. Зошит для письма і розвитку мовлення. 1 клас. Ч. 4: У світі рідного слова / М. С. Вашуленко, О. В. Вашуленко. К.: Видавничий дім "Освіта", 2019. 48 с. : іл.
4. Вашуленко М. С. Навчання грамоти в 1 кл.: посібник для вчителя / М. С. Вашуленко. К.: Видавничий дім "Освіта", 2018. 224 с.
5. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі: навч.-метод. посібник. К.: Освіта, 2006. 268 с.

6. Вашуленко М. С. Українська мова та читання: підруч. для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Частина 1 – М. С. Вашуленко, С. Г. Дубовик; частина 2. Вашуленко О. В. К. : Видавничий дім "Освіта", 2019. 144 с.
7. Вашуленко М. С. Українська мова та читання: підруч. для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Частина 1 – Вашуленко М. С., Васильківська Н. А., Дубовик С. Г.; Частина 2 – Вашуленко О. В. К. : Видавничий дім "Освіта", 2020. 160 с.
8. Вашуленко М. С. Українська мова: підруч. для 4 кл. загальноосвіт. навч. закл. з навчанням українською мовою / М. С. Вашуленко, С. Г. Дубовик, О. І. Мельничайко / за ред. М. С. Вашуленка. К. : Видавничий дім "Освіта", 2018. 192 с.
9. Державний стандарт початкової освіти. Затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 87 від 21.02.2018. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-П/>
10. Каніщенко А. П., Будна Н. О. Навчаємо дітей образного зв'язного мовлення. Т.: Навчальна книга – Богдан, 2012. 152 с.
11. Каніщенко А. П., Ткачук Г.О. та ін. Інтегрований курс. Українська мова з методикою навчання в початкових класах: підручник. К.: Промінь, 2008. 232 с.
12. Каніщенко А. П., Чабайовська М. І. Методика роботи над словом: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. 168 с.
13. Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навч. посібник. Тернопіль: Астон, 2008. 287с.
14. Методика викладання української мови: [навч. посібник] [С.І.Дорошенко, М.С.Вашуленко, О.І.Мельничайко, А.О.Свашенко, Н.О.Воскресенська, О.Н.Хорошковська, Л.О.Варзацька]: за ред. С.І.Дорошенка. К.: Вища школа, 1992. С. 41-51.
15. Методика викладання української мови. За редакцією Дорошенка С. І. К.: Вища школа, 1992. 398 с.
16. Методика викладання української мови: навчально-методичний посібник. Коваль Г. П., Деркач Н. І., Захарчук З. О., Іванова Л. І. Рівне: 2002. 113 с.
17. Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів (за ред. М. І. Пентиліук). К.: Ленввіт, 2000. 264 с.
18. Методика навчання української мови: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів (за наук. ред. М. С. Вашуленка). К.: Літера ЛТД, 2010. 364 с.
19. Савченко О. Я. Методика читання у початкових класах. К. : Освіта, 2007. 332 с.
20. Савченко О. Я. Українська мова та читання: підручник для 2 класу ЗЗСО (у 2-х частинах) : Частина 2. К. : УОВЦ «Оріон», 2019. 144 с.

21. Савченко О. Я. Українська мова та читання: підручник для 3 класу ЗЗСО (у 2-х частинах) : Частина 2. К. : УОВЦ «Оріон», 2020. 160 с.

22. Типові освітні програми Нової української школи для закладів загальної середньої освіти: 1-2 та 3-4 класи. К.: Видавництво «СВІТОЧ», 2019. 336 с.

23. Чабайовська М. І. Єдині зразки каліграфічного письма букв українського алфавіту та цифр / М.І.Чабайовська // навч. посібник: вид. 2-е, доповн. і переробл., гриф „Схвалено Міністерством освіти і науки України” (лист №14.1/12-Г-194 від 01.04.2015 р.). Тернопіль: Мальва – ОСО, 2018. 116 с.

24. Чабайовська М. І., Омельченко Н. М., Синільник В. В. Українська мова та читання : підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). (Частина 1). Тернопіль : Астон, 2020. 160 с. Рекомендовано Міністерством освіти і науки України (наказ Міністерства освіти і науки України від 21.02.2020 № 271).

25. Чабайовська М. І., Омельченко Н. М., Синільник В. В. Українська мова та читання : підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). (Частина 2). Тернопіль : Астон, 2020. 160 с. Рекомендовано Міністерством освіти і науки України (наказ Міністерства освіти і науки України від 21.02.2020 № 271).

26. Чабайовська М. І., Омельченко Н. М. Українська мова та читання. Зошит для діагностичних робіт. 3 клас : навч. посібн. для учнів / М. І. Чабайовська, Н. М. Омельченко. Тернопіль: Астон, 2020. 36 с. Схвалено для використання у загальноосвітніх навчальних закладах комісією з педагогіки та методики початкового навчання Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України (Лист ІМЗО від 18. 06. 2020 № 22.1/12-Г-370).

27. Чабайовська М. І., Шароварко С. М. Українська мова та читання. Зошит з розвитку мовлення для 3 класу закладів загальної середньої освіти / М. І. Чабайовська, С. М. Шароварко. Тернопіль : Астон, 2020. 64 с. : іл. Схвалено для використання у загальноосвітніх навчальних закладах комісією з педагогіки та методики початкового навчання Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України (Лист ІМЗО від 18. 06. 2020 № 22.1/12-Г-369).

28. Чабайовська М. І., Шароварко С. М., Кархут О. І. Аудіювання на уроках літературного читання. 2-4 класи : збірник текстів для аудіювання : методичний посібник для вчителя / М. І. Чабайовська, С. М. Шароварко, О. І. Кархут (схвалено для використання в закладах загальної середньої освіти комісією з педагогіки та методики початкового навчання Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки (лист ІМЗО від 21.06.2018 р. № 22.1/12-Г-416). Тернопіль : Астон, 2019. 80 с.

29. Чабайовська М. І., Омельченко Н. М., Синільник В. В. Українська мова "Я навчаюся писати". Зошит для письма і розвитку мовлення. 1 клас (у 2-х частинах) / М. Чабайовська, Н. Омельченко, В. Синільник: схвалено для використання в загальноосвітніх навчальних закладах комісією з педагогіки та методики початкового навчання Науково-методичної ради з питань освіти МОН

України (лист ДНУ "ІМЗО" від 27. 06. 2019 № 22.1/12-Г- 488). К. : Грамота, 2019. 1 частина – 64 с.; 2 частина – 64 с.

«МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ «МАТЕМАТИКА»»

1. Державний стандарт початкової освіти (2018 р. із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 688 від 24.07.2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF>
2. Типові освітні програми для 1-2 та 3-4 класів. НУШ. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>
3. Богданович М.В., Козак М.В., Король Я.А., Корчевська О.П. Методика викладання математики в початкових класах. Видання четверте, доп., перер., Тернопіль. 2016. 368 с.
4. Богданович М.В. Методика навчання учнів розв'язувати текстові задачі. Третє видання, К.: Вища школа, 1990. 181 с.
5. Коваль Л.В., Скворцова С.О. Методика навчання математики: теорія і практика: Підручник для студентів за спеціальністю 6.010100 «Початкове навчання», освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр». Харків: ЧП «Принт-Лідер», 2011. 414 с.
6. Король Я.А. Практикум з методики викладання математики в початкових класах. Тернопіль, 1998. 136 с.
7. Скворцова С.О., Гаєвець Я.С. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до навчання молодших школярів розв'язувати сюжетні математичні задачі: монографія. Харків: «Ранок-НТ», 2013. 332 с.
8. Скворцова С.О. Методична система навчання розв'язування сюжетних задач учнів початкових класів: Монографія. Одеса: Астропринт, 2006. 696 с.
9. Скворцова С.О. Сюжетні задачі, що містять сталу величину: 3-4 класи. К.: Редакції газет з дошкільної та початкової освіти, 2013. 128 с.
10. Скворцова С.О. Сюжетні задачі на процеси. К.: Редакції газет з дошкільної та початкової освіти, 2013. 128 с.

«МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ «ПРИРОДОЗНАВСТВО»»

1. Байбара Т.М. Методика навчання природознавства в початкових класах: Навчальний посібник. К.: Веселка, 1998. 334 с.
2. Васютіна Т.М. Методичні орієнтири організації проектної діяльності учнів з природознавства у початковій школі. *Початкова школа*, 2015. № 11. С.50 – 54.
3. Васютіна Т.М. Методичні особливості проведення екскурсій з природознавства у початковій школі. *Початкова школа*, 2017. № 6. С.23 – 26.
4. Воронцова Т. та ін. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу». Алатон. 2019. 128 с.
URL: http://autta.org.ua/ua/resources/ya_doslidzhuyu_svit

5. Гільберг Т. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу» /Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Ніна Павич. Київ: Генеза, 2020. 256 с.
6. Гільберг Т., Тарнавська С. Організація освітнього процесу в 1-му класі засобами інтегрованого курсу «Я досліджую світ». *Початкова школа*, 2018. №8. С. 36– 43.
7. Гільберг Т. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 3-4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу» /Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Зоя Хитра, Ніна Павич. Київ, Генеза. 2020. 240 с.
8. Електронні версії підручників з ЯДС. URL: <https://imzo.gov.ua/pidruchniki/elektronni-versiyi-pidruchnikiv/>

«МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ «МИСТЕЦТВО»»

1. Кириченко М.А. Основи образотворчої граматики. К., 2002.
2. Коновець С.В. Образотворче мистецтво в початковій школі. Київ, 2000
3. Коновець С.В. Творчий розвиток учителя образотворчого мистецтва: монографія. Рівне: Волинські обереги, 2009. 384с.
4. Кузин В.С. Основы обучения изобразительному искусству в школе. М.: Просвещение, 1977.
5. Кузин В.С. Психология. М. : Высшая школа, 1982.
6. Любарська Л.М., Резниченко М.І. Образотворче мистецтво. Київ: Форум, 2002.
7. Масол Л. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах. *Шкільний світ*, 2002. № 9.
8. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва у початковій школі: Посібник для вчителів / Л. М. Масол, О. В. Гайдамака, Е. В. Белкіна, О. В. Калініченко, І. В. Руденко. Х.: Веста: Видавництво «Ранок» , 2006. 256 с.
9. Масол Л. М. Художньо-педагогічні технології в основній школі: єдність навчання і виховання : метод. посіб. Харків: «Друкарня Мадрид», 2015. 178 с.
10. Масол Л., Белкіна Е. Мистецтво: Підручник для 3-го класу загальноосвітніх навчальних закладів. Видання 2-ге, доповнене і перероблене. К.: Адеф-Україна, 2004. 152 с.: іл.
11. Методика навчання мистецтва у початковій школі: Посіб. для вчителів / Л. Масол [О.Гайдамака, Е.Белкіна та ін.]. Х.: Веста: Видавництво „Ранок”, 2006. С.7-25.
12. Никанорова Н.П. Наглядные пособия для занятий изобразительным искусством. Москва, 1975
13. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). К.: Освіта України, 2008. 274 с.
14. Ростовський О. Я. Методика викладання музики у початковій школі: Навч.-метод. посібник. 2-е вид., доп. Тернопіль: Навчальна книга –Богдан, 2001. 216 с.
15. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. К., 2002. 270 с.

16. Сокольникова Н.М. Изобразительное искусство. – г. Обнинск: Титул, 1996 (учебник - 4 части: Основы рисунка. Основы живописи. Основы композиции. Краткий словарь.)
17. Стебловская Л.П. Учитесь рисовать. Киев: Рад. Школа, 1989
18. Тименко В.П. Методика викладання художньої праці в початкових класах. Київ: Спалах ЛТД, 1998
19. Тименко В.П. Художня праця. 1 - 4 кл. Київ: Спалах ЛТД.
20. Формування базових компетентностей учнів загальноосвітньої школи у системі інтегративної мистецької освіти: посіб. для вчителя. [Л. Масол, Н. Миропольська, В. Рагозіна та ін.]. К. : Педагогічна думка, 2010. 232 с.
21. Чен Н.В., Малиніна І.О., Голубев В.В. Образотворче мистецтво. Харків: Скорпіон, 2003.
22. Янковська І.М. Формування у молодших школярів умінь організовувати художню діяльність з образотворчого мистецтва : навч.-метод. посіб. для вчит. початк. класів та образотв. мистец. К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. 201 с.

«МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ «ТЕХНОЛОГІЇ»»

1. Веремійчик І.М. Методика трудового навчання в початковій школі/Навчальний посібник. Тернопіль: Мальва-ОСО, 2004. 276 с.
2. Інноваційні педагогічні технології у трудовому навчанні: навч.-метод. посіб. / В. Г. Гетта, Р. С. Гуревич, О. М. Коберник, А. І. Терещук, Г. В. Терещук. Умань : СПД Жовтий, 2008. 212 с.
3. Колесник Н.Є. Система підготовки майбутніх учителів початкових класів до організації художньо-технічної творчості учнів: Монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. 291 с.
4. Методика трудового навчання: проектно-технологічний підхід: навч. посіб. / В. В. Бербец, Н. В. Дубова, О. М. Коберник, Т. В. Кравченко, В. К. Сидоренко, А. І. Терещук. Умань : СПД Жовтий, 2008. 216 с.
5. Початкова дизайн-освіта: готовність учителя до художньої праці з обдарованими учнями: монографія. К. : ТОВ «Інформаційні системи». 2010. 392 с.
6. Співаковський О.В., Петухова Л.Є., Коткова В.В. Інформаційно-комунікаційні технології в початковій школі: Навчально-методичний посібник для студентів напряму підготовки «Початкова освіта». Херсон : Айлант, 2012. 386 с.
7. Тхоржевський Д.О. Методика трудового та професійного навчання: Навчальний посібник. К. : РННЦ „Дініт”, 2000. 248 с.
8. Хорунжий В.І. Практикум в навчальних майстернях з методикою трудового навчання. Тернопіль.: «Астон», 2003. 220 с.
9. Шутяк В.Г. Методика трудового навчання в початкових класах: навч. пос. для студентів вищих навч. закл. Рівненський державний гуманітарний університет. Рівне, 2001. 278 с.

СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ «ІНОЗЕМНА МОВА»

1. Бігич О.Б. Теорія і практика формування методичної компетенції вчителя іноземної мови початкової школи: Навчальний посібник, Київ: Ленвіт, 2006. 200с.
2. Кміть О.В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: Конспект лекцій для студентів спеціальності 013 Початкова освіта, спеціалізації іноземна мова (англійська), освітній ступінь - магістр, Чернігів:ЧНПУ, 2017, 117 с.
3. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: Підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / О.Б. Бігич, Н.Ф. Бориско, Г.Е Борецька та ін. , Київ: Лунвіт, 2002, 328 с.
4. Ніколаєва С.Ю. Основи сучасної методики викладання іноземних мов (схеми і таблиці): Навчальний посібник, Київ: Ленвіт, 2008, 285 с.
5. Практикум з методики викладання англійської мови у середніх навчальних закладах: Посібник. Вид. 2-е, (Кол. авторів під курівн. С.Ю. Ніколаєвої), Київ: Ленвіт, 2004, 360 с.
6. Роман С.В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: Навчальний посібник, Київ: Ленвіт, 2013, 208 с.

СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ «ПРАКТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ»

1. Галузинский В.М. Индивидуальный подход в воспитании учащихся. К.: Рад. школа. 1982.
2. Гуцало Е.У. Психологія вікового розвитку особистості. Навчально-методичний посібник. Кіровоград, поліграфічно-видавничий центр «Імекс LTD», 2010. 216 с.
3. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. 3-тє вид., випр. і доп. К. : Каравела, 2014. 400 с.
4. Видра О. Г. Вікова та педагогічна психологія : навч.пос. К. : Центр учбової літератури, 2011. 112 с.
5. Долинська Л. В. Віковапсихологія: Хрестоматія : посібник / Л. В. Долинська, Т. М. Лисянська. К. : Каравела, 2014. 488 с.
6. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. / Т. В. Дуткевич. К. : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
7. Заброцький М. М. Основи вікової психології. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2006. 112 с.
8. Карпенко З. С. Експресивна психотехніка для дітей. К. : НПЦ Перспектива, 1997. 96 с.
9. Кіндратюк Б. Д., Литвин С. Д. Організація самовиховання майбутніх вчителів на основі діагностики схильності до професійної діяльності : Методичні рекомендації. Івано-Франківськ, 1992. 44 с.
- 10.Копець Л.В. Психологія особистості: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладі. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 458 с.
- 11.Крижанівська Р. Навчання індивідуальне, зорієнтоване на особистість. *Дошкільне виховання*. 2015. №1. С.12–13.
- 12.Крутії К.Л. Планування освітньої роботи з дітьми дошкільного віку. Запоріжжя: ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2010. 48 с.

13. Кузьменко В. Індивідуалізація виховання і навчання. *Дошкільне виховання*, 2015. № 10. С.5–7.
14. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. К. : Центр навчальної літератури, 2017. 128 с.
15. Максименко С. Д. Генетическая психология (Методологическая рефлексия проблем развития в психологии). М.: Рефл.-бук, К.: Ваклер, 2000.
16. Марусинець М.М., Мішкулинець О.О. Вікова і педагогічна психологія з основами психодіагностики : навчальний посібник. Київ: ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 439 с.
17. Морозов С.М. Психометричний контроль та конструювання психодіагностичних тестів. К.: РРЦ Київський ун-т, 1997.
18. Павелків Р. В. Вікова психологія : підруч. для студ. вищ. навч. закл. Вид. 2-ге, стер. К. : Кондор, 2015. 468 с.
19. Подоляк Л. Г. Основи вікової психології : навч. посібн. К. : Главник, 2006. 112 с.
20. Савчин М. В. Вікова психологія : навч. посіб. / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. 3-е вид., доп. К. : ВЦ "Академія", 2017. 384 с.
21. Співак Л.М. Діагностика і корекція «Я-концепції» молодших школярів з низьким рівнем навчальних досягнень: Навч. посібн. 2-ге вид. К.: Каравела, 2011. 224 с.
22. Ставицька С. О. Психологія розвитку та вікова психологія. Практикум : навч. посіб. К. : Каравела, 2012. 448 с.
23. Терлецька Л. Г. Вікова психологія і психодіагностика : підруч. для студ. вищ. навч. закл. К. : Слово, 2013. 606 с.
24. Шаграева О. А. Детская психология: Теоретический и практический курс : учеб. Пособие. М. : ВЛАДОС, 2001. С. 208–216.
25. Ушакова І. М. Вікова психологія: курс лекцій. Х. : НУЦЗУ, 2016. 123 с.
26. Яценко Т. С. Активная социально-психологическая подготовка учителя к общению с учащимися. К., 1993.